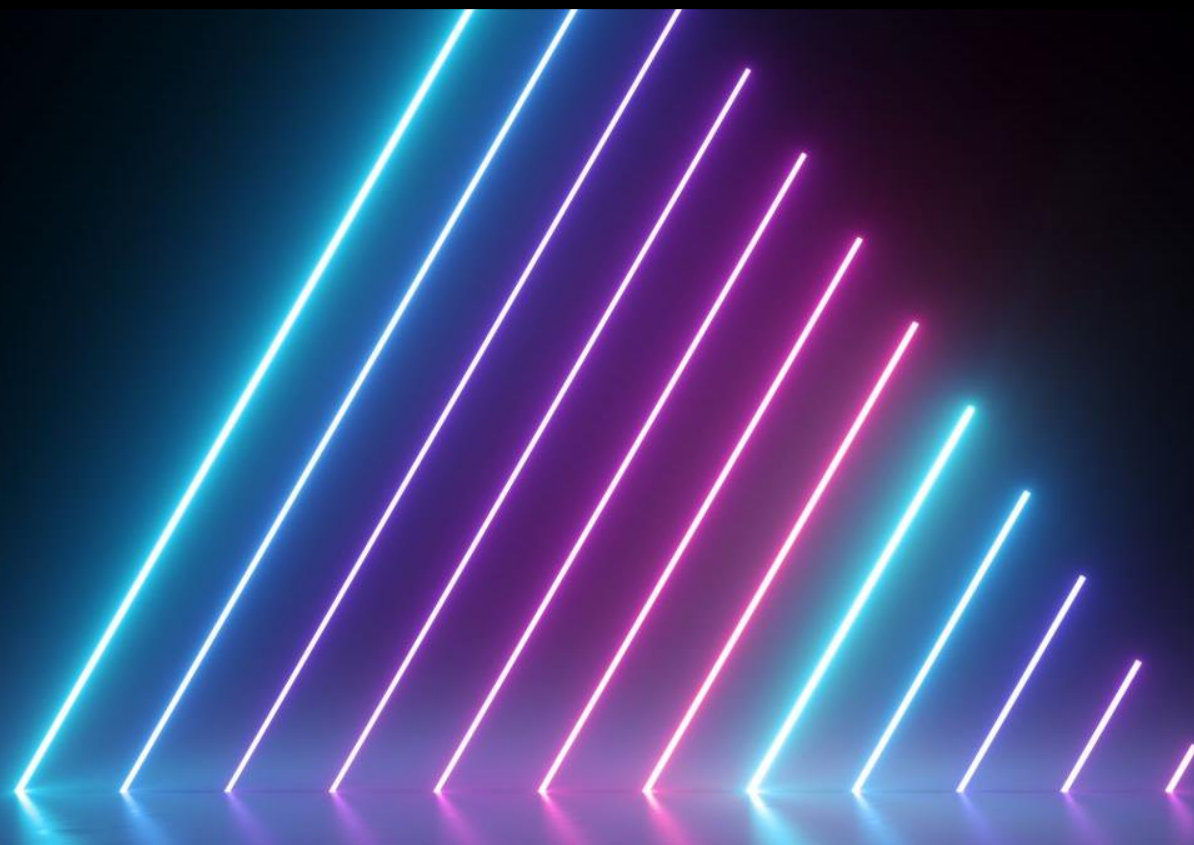

Mały kurs etyki ulepszania człowieka

Dr hab. Anna Bugajska, prof.
UIK

Ulepszanie człowieka: definicje

- Definicja:
 - Wzmocnienie i poprawa różnorodnych aspektów funkcjonowania ciała poprzez różne (bio)technologie
- Podział ze względu na stopień: radykalne vs umiarkowane
- Podział ze względu na rodzaj: fizyczne, poznawcze, emocjonalne, moralne
- Przedstawiciele:
 - Max More, Nick Bostrom, Julian Savulescu, James Hughes, S. Matthew Liao, Steve Fuller, Anders Sandberg, Aubrey de Grey
- Technologie:
 - CRISPR-Cas9 (modyfikacje genetyczne), transfuzje młodej krwi, kryptonika, biohacking, zaawansowane protezy, interfejsy komputer-mózg, suplementy, itp.

Imperatywy i założenia

Imperatyw odpowiedzialności

- Sformułowany przez Hansa Jonasa w 1985
- Zakres odpowiedzialności w świecie wysoce technicyzowanym jest coraz większy
- Należy stosować heurystykę strachu: lepiej nie podejmować działania jeśli długotrwałe konsekwencje mogą być potencjalnie negatywne lub jeśli nie jest możliwe przewidzenie tych konsekwencji

Imperatyw działania

- Sformułowany przez Maxa More'a (zasada proaktywności), i spopularyzowany przez Steve'a Fullera (imperatyw)
- Powiązany z poglądami technooptymistycznymi
- Podkreśla wolność innowacji
- Jest rodzajem strategii zarządzania ryzykiem
- Zaleca podejmowanie działania nawet w obliczu niewystarczających dowodów, aby osiągnąć korzyści z ryzyka (jakie są koszty braku innowacji?)
- Por. slogan Elona Muska „porażka to też opcja”

Imperatyw hedonistyczny

- Sformułowany przez Davida Pearce'a w 1995
- “abolicja” cierpienia, bólu i choroby, oraz osiągnięcie wiecznego szczęścia jako cele technologii
- „inżynieria raju”: np. manipulacja genetyczna, modyfikacja neurochirurgiczna lub wykorzystanie nanotechnologii, np. regulacja wydzielania hormonów oraz substancji zmieniających nastrój poprzez bezpośrednie wstrzykiwanie ich do krwi lub mózgu (Pearce 2004).

Założenia antropologiczne

Pojęcie człowieka

- Brak konkretnej definicji człowieka w dyskursie ulepszeniowym
- Jeśli jakąś przyjąć, jest to perspektywa naturalistyczna lub nawet fizykalistyczna
- Materializm
 - Wszystko jest materią
- Naturalizm
 - Wszystkie byty czasoprzestrzenne muszą być identyczne z bytami fizycznymi
- Fizykalizm
 - Wszystko jest fizycznością lub z niej się wyłania

Natura ludzka

- Esencjalizm
 - Pogląd, według którego istnieje pewien zestaw cech konstytutywnych dla tożsamości człowieka
- Przykłady teorii w debacie o ulepszaniu:
 - Teoria ego: natura ludzka równa się jej duszy lub też nie fizycznego umysłu, które mogą przetrwać śmierć ciała
 - Teoria ciągłości psychologicznej: człowiek jest zasadniczo zbiorem wspomnień oraz posiada umiejętność refleksji nad samym sobą (Locke); bardziej ogólnie, jest on psychiką („układem” psychicznym)
 - Materializm: człowiek jest materią, układem molekuł, które tworzą ciało i mózg
 - Teoria braku „ja”: nie istnieje metafizyczna kategoria osoby. „Ja” to fikcja gramatyczna
- Czy jest jakaś cecha, która czyni nas ludźmi? Jak rozpoznać człowieka?
 - Różnice biologiczne
 - Świadomość, samoświadomość
 - Mowa, umiejętność wyrażania emocji
 - Umiejętność używania technologii, zdobyczy nauki; rozwój kultury

Tożsamość

- Czym jestem? Co sprawia, że ja to ja?
 - Ja=nie ty
 - Ja=ciało
 - Ja=umysł
- Upload a świadomość
 - Upload: oparty o przekonanie, że świadomość ludzka to zestaw sygnałów elektrycznych, które można przechowywać na dysku zewnętrznym, przenosić pomiędzy różnymi urządzeniami, kopiować, itp.
 - Problem ciało-umysł, „mózg w słoiku”
- Klonowanie
 - Czy mój klon jest identyczny biologicznie ze mną? Czy klon ma swoją własną tożsamość?

- Sztuczne życie i problemy tożsamości
 - Problem telosu: stworzenie ludzkie ma znaczenie o tyle, o ile służy celom wpisanym w nie przez innych ludzi
 - Czy jest różnica pomiędzy tożsamością ludzką a tożsamością sztucznego życia? (np. organoidy, życie z drukarki)
- Zamiana i współdzielenie ciał
 - Jeśli zamienię się z kimś ciałami, czy dalej jestem sobą?
 - Czy mogę przebywać jednocześnie w wielu ciałach?
 - Problem pamięci mięśniowej
 - Radykalna modyfikacja, np. w operacji zmiany płci

Osoba

- Czym jest osoba?
 - „Substancja indywidualna mającą rozumną naturę” (Boecjusz)
 - Różnorodne określniki: świadomość, umiejętność formułowania planów i działania wedle nich, samoświadomość, wolna wola
 - Posiadanie praw i przywilejów politycznych, jak również odpowiedzialności prawnej
- Czy tylko ludzie to osoby?
 - Za osoby można uważać ludzi i duchy
 - Ekscepcjonalizm ludzki/biologiczny

Etyka ulepszania (nie) ludzi

- Obywatel cyborg: głównie dotyczy ról społecznych i rozwoju świadomości
 - Niektóre problemy: zatrudnienie i niewolnictwo robotów, wolność morfologiczna, prawa obywatelskie i polityczne, problem świadomości
 - Wolność morfologiczna: prawo do samomodyfikacji
 - Przykłady: sex roboty, roboty towarzyszące, kwestie implantów dla niesłyszących oraz głęboka stymulacja mózgu, problemy obserwacji i śledzenia
- Obywatel zwierzę (uplift): zwykle kwestie cierpienia i humanizacji
 - „zoopolis”: prawa polityczne dla zwierząt
 - Uplift: ulepszanie/humanizacja zwierząt
 - Osobowość zwierząt
 - Przykłady: Zoolingua, konta bankowe dla kotów, osobowość prawna małp

Zastanów się

1. Czy Ty lub ktoś, kogo znasz, posiadasz robota? Jeśli tak, opisz swoją relację z robotem. Czy twój związek ma element emocjonalny?
2. Jaki typ systemu moralnego, Twoim zdaniem, powinien posiadać robot opiekuńczy? Autonomiczny, śmiercionośny robot wojskowy? Autonomiczny samochód?
3. Czy uważasz, że roboty wojskowe powinny mieć autonomiczną zdolność podejmowania decyzji w celu zabijania ludzi?
4. Czy uprawiając seks z robotem, jesteś niewierny swojemu współmałżonkowi, chłopakowi lub dziewczynie? Dlaczego tak lub dlaczego nie? Co sądzisz o przyszłych małżeństwach człowieka i robota?
5. Czy Twoim zdaniem robot może być człowiekiem? Jeśli tak, skąd będziesz wiedzieć, kiedy się kwalifikuje? Jeśli nie, to dlaczego nie? Jak definiujesz osobę?

Ulepszanie a eugenika

Zanim ulepszysz...

- Czy jest coś, co chciałbyś w sobie zmienić?
- Czy w Twojej rodzinie jest ktoś z chronicznym problemem zdrowotnym?
- Jakie są pozytywne i negatywne cechy, które są dziedziczone w Twojej rodzinie?
- Czy zmodyfikował(a)byś swoje dzieci?
- Czy jesteś zdania, że niektórzy ludzie nie powinni mieć dzieci?

Eugenika

- Historia

- „dobrze urodzony”
- Francis Galton: kluczowa rola wyborów reprodukcyjnych
- Eugenika vs dysgenika (eugenika pozytywna i negatywna)
- Sterylizacja „biednych, chorych umysłowo, słabego umysłu, idiotów, pijaków”
- „Ugly Laws” w USA
- Druga Wojna Światowa i państwa totalitarne
- „życie niewarte przeżycia”: niepełnosprawni, homoseksualiści, osoby ze zdiagnozowaną chorobą psychiczną, komuniści, osoby uważane za Żydów czy Romów
- Genetyczne testy prenatalne/genetyczna diagnoza preimplantacyjna
- Selekcja ze względu na płeć

- Założenia etyczne

- Pojęcie dobra
- Pojęcie człowieka
- Pojęcia choroby i zdrowia
- Odpowiedzialność względem kolejnych pokoleń
- Kwestia „dzieci na życzenie”
- Problem braku tożsamości (the non-identity problem)
 - Gdyby rodzice Kanta poczęli dziecko dwa tygodnie później niż poczęli Kanta, to czy dzieckiem tym byłby Kant? Czy nieistniejącym ludziom przysługuje moralna wartość? Jeśli tak to jaka? Czy posiadamy w stosunku do nich jakieś zobowiązania moralne? Czy możemy sensownie twierdzić, że nieistnienie jest dla kogoś lepsze niż istnienie?

Czy ulepszanie to eugenika?

- Podobieństwa
 - Próba stworzenia „lepszycy ludzi”
 - Nacisk na reprodukcję
 - Nacisk na technologię/naukę
 - Nacisk na sprawność fizyczną i umysłową
 - Odrzucenie niepełnosprawności/cierpienia
- Różnice
 - Eugenika liberalna i autorytarna
 - Jednostka
 - Oparte na zasadzie wolności
 - Pluralizm wartości
 - Istotność naukowej poprawności

Ulepszanie a społeczeństwo

Etyka ulepszania a społeczeństwo

1. Czy ulepszanie człowieka podnosi kwestie sprawiedliwości, dostępu i równości?
2. Czy podział społeczny na ulepszonych i nieulepszonych ma znaczenie?
3. Jakie problemy społeczne mogą wynikać z ulepszania człowieka?
4. Czy potencjalne problemy społeczne to wystarczający powód, żeby ograniczyć ulepszanie człowieka?
5. Jeśli każdy będzie ulepszał się na inny sposób, to czy komunikacja będzie trudniejsza lub nawet niemożliwa?
6. Czy istnieje prawo do ulepszania się?
7. Czy ulepszanie człowieka może dać nam więcej lub mniej praw?
8. Jakie są implikacje ulepszania człowieka dla polityki publicznej?
9. Czy powinny istnieć ograniczenia ulepszania człowieka, np. dla celów wojskowych?
10. Czy ulepszony człowiek może być uważany za czyjąś własność intelektualną?
11. Czy rozróżnienie pomiędzy terapią a ulepszaniem jest moralnie znaczące w tej debacie?
12. Czy kontekst jest ważny w etyce ulepszania człowieka? Dlaczego?

Sprawność i niepełnosprawność

- Wyścig zbrojeń/efekt ekspozycji
- Kwestia zarządzania niepełnosprawnością
- Czy bycie „sprawnym” to konstrukt kulturowy?
- ADHD a ulepszanie kognitywne
- Depresja a Prozac
- Ulepszanie w sporcie, np. doping
 - Czy doping powinien być zabroniony? Czy powinno się preferować niepełnosprawnych raczej niż sprawnych w dostępie do terapii?
 - Wszystko, co nie jest legalnie dostępne dla wszystkich uczestników powinno być zakazane

Zastanów się

1. Czy najsilniejsi lub najmądrzejsi powinni rządzić?
2. Jaki powinien być status społeczny ulepszonych ludzi?
3. Jaka jest rola medycyny? Leczenie czy opieka (cure vs care)?
4. Czy w społeczeństwie, które osiągnęło nieśmiertelność, powinno istnieć prawo do śmierci?
5. Jak regulować reprodukcję w nieśmiertelnym społeczeństwie tak, aby uniknąć przeludnienia?
6. Jak powinno się finansować ulepszenia? Jak uniknąć podziałów społecznych?
7. Czy powinno się zezwolić na korzystanie z inteligencji zbiorowej na sprawdzianach i egzaminach?

Ulepszanie w kulturze

Kultura i technologia

- Narracje biopolityczne
- Rola kultury w kształtowaniu utopii transhumanistycznej
- Literatura transhumanistyczna, np. *Danielle* (Ray Kurzweil), *The Transhumanist Wager* (Zoltan Istvan)
- Mitologia a transhumanizm
 - + Titonos, Narcyz, Prometeusz a prometeizm, Ikar, Feniks

Utopia zdrowia

- „Medyczne bajanie” (Ernst Bloch): analogie między strukturą bajki a strukturą narracji o medycynie, jak również powtarzalność pewnych motywów
- *Utopia* Tomasza Morusa czy *Miasto słońca* Campanelli, to przykłady fantastycznych opowieści o idealnym zdrowiu
- Powiązanie intelektualnych projektów społecznych z wiedzą intuicyjną opartą na wierzeniach i ukształtowaną poprzez dziedzictwo kulturowe raczej niż rozwój nauki
- Wizja lekarza jako innowatora, patrzącego w postpłciową, postludzką i postmortalną przyszłość, wciąż pozostaje pod wpływem magicznego myślenia
- Dwie linie, jedna związana z oświeconą wyobraźnią tego, co prawdopodobne (unaukowienie), a druga, głęboko zakorzeniona w metafizycznej fantazji o nieprawdopodobieństwie (fantasy, gotyk)

Wybrana literatura przedmiotu

Agar, Nicholas. *Liberal Eugenics: In Defence of Human Enhancement*. Wiley-Blackwell, 2004.

Agar, Nicholas. *Humanity's End. Why We Should Reject Human Enhancement*. MIT Press, 2010.

Agar, Nicholas. *Truly Human Enhancement*. MIT Press, 2014.

Alhoff, Fritz, Lin, Patrick, Moor, James, Weckert, John. Ethics of Human Enhancement: 25 Questions and Answers. *Studies in Ethics, Law, and Technology*, 4, 1, 2010, https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1003&context=phil_fac .

Andracki, Coleman. *Deus Ex Machina: Biopunk, Transhumanism and Posthumanism*. Lulu.com, 2015.

Annas, Julia. *Intelligent Virtue*. Oxford University Press, 2013.

Blaikie, Andrew. *Ageing and Popular Culture*. Cambridge University Press, 1999.

Bloch, Ernst. *The Principle of Hope*. Vol. 2. MIT Press, 1985.

Bostrom, Nick. The Fable of the Dragon-Tyrant. 2005. <https://nickbostrom.com/fable/dragon.html>.

Bostrom, Nick. Smart Policy: Cognitive Enhancement in the Public Interest. 2008. <https://ieet.org/index.php/IEET2/more/bostrom20070606> .

Bostrom, Nick. *Superintelligence*. Oxford University Press, 2014.

Buchanan, Allen. *Better Than Human: the Promise and Perils of Enhancing Ourselves*. Oxford University Press, 2011.

- Bugajska, Anna. *Engineering Youth: the Evantropian Project in Young Adult Dystopias*. Ignatianum University Press, 2019.
- Clarke, Steve, Savulescu, Julian, Coady, Tony, Giubilini, Alberto, Sanyal, Sagar, red. *The Ethics of Human Enhancement: Understanding the Debate*. Oxford University Press, 2016.
- Chustecki, Jakub. *Transhumanizm. W stronę biopolityki ponowoczesnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2024.
- Delsol, Chantal. *Czym jest człowiek? Kurs antropologii dla niewtajemniczonych*. Znak, 2011.
- Delsol, Chantal. *Nienawiść do świata: totalitaryzmy i ponowoczesność*. Instytut Wydawniczy Pax, 2017.
- Douglas, Thomas. Moral Enhancement. *Journal of Applied Philosophy*, 25, 3, 2008. 228–245.
- Duchliński, Piotr, Hołub, Grzegorz, red. *Ulepszanie człowieka. Perspektywa filozoficzna*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2018.
- Duchliński, Piotr, Hołub, Grzegorz, red. *Ulepszanie moralne człowieka. Perspektywa filozoficzna*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2019.
- Duchliński, Piotr, Hołub, Grzegorz, red. *Ulepszanie poznawcze człowieka. Perspektywa filozoficzna*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2021.
- Duchliński, Piotr, Hołub, Grzegorz, red. *Transhumanizm. Wieloaspektowość zagadnienia*. Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2022.
- Dvorsky, Georg. All Together Now: Developmental and ethical considerations for biologically uplifting nonhuman animals. *Journal of Evolution and Technology*, 18, 1, 2008. 129–142. <https://jetpress.org/v18/dvorsky.htm> .
- Fukuyama, Francis. *Our Posthuman Future*. Farrar, Straus and Giroux, 2002.

- Fukuyama, Francis. Transhumanism: the world's most dangerous idea. *Foreign Policy*, 2004. <http://www.au.dk/fukuyama/boger/essay/>
- Gruman, Gerald J. *A History of Ideas about the Prolongation of Life*. Springer, 2003.
- Habermas, Jürgen. *Przyszłość natury ludzkiej. Czy zmierzamy do eugeniki liberalnej?* Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2003.
- Haldane, J.B.S. *Daedalus, or Science and the Future: A Paper Read to the Heretics, Cambridge on February 4th*, 1923. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co, 1924.
- Haraway, Donna. *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. Routledge, 1991.
- Harris, James. *How to Be Good: The Possibility of Moral Enhancement*. Oxford University Press, 2016.
- Hauskeller, Michael. Messy Bodies: From Cosmetic Surgery to Mind-Uploading. *Trans-Humanities*, 6, 1, 2013. 63–75.
- Hauskeller, Michael. *Better Humans? Understanding the Enhancement Project*. Acumen, 2013.
- Hauskeller, Michael, Philbeck, Thomas D., Carbonell, Curtis D., red. *The Palgrave Handbook of Posthumanism in Film and Television*. Palgrave Macmillan, 2015.
- Hauskeller, Michael. *Mythologies of Transhumanism. Classical and Contemporary Essays on the Science, Technology, and Philosophy of the Human Future*. Palgrave Macmillan, 2016.
- Harari, Yuval Noah. *Homo Deus. Krótka historia jutra*. Wydawnictwo Literackie, 2024.
- Hayles, Katherine N. *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. University of Chicago Press, 1999.

Hołub, Grzegorz. *Ulepszanie człowieka. Fikcja czy rzeczywistość?* Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, 2018.

Huberman, Jennifer. *Transhumanizm. Od przodków do awatarów.* Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2023.

Hughes, James. *Citizen Cyborg: Why Democratic Societies Must Respond to the Redesigned Human of the Future.* Basic Books, 2004.

Huxley, Julian. Transhumanism. w *New Bottles for New Wine.* Chatto & Windus, 2004 (1957). 13–17. Huxley.net

Immortality Institute. *The Scientific Conquest of Death: Essays on Infinite Lifespans.* LibrosEnRed, 2004.

Implikacje transhumanizmu. Teologia i Moralność 17 1 (31), 2022.

Jonas, Hans. *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age.* University of Chicago Press, 1984.

Kaku, Michio. *Physics of the Future: How Science will Shape Human Destiny and our Daily Lives by the Year 2100.* Doubleday, 2011.

Kurzweil, Ray. *Singularity Is Near.* Duckworth Overlook, 2006.

Lekka-Kowalik, Agnieszka, red. (2015). *Transhumanizm, Ethos*, 3, 111, 2015.

Liao, Matthew S., red. *Moral Brains: the Neuroscience of Morality.* Oxford University Press, 2016.

Liao, Matthew S. Parental Love Pills: Some Ethical Considerations. *Bioethics*, 2011. <http://www.smatthewliao.com/2011/06/06/parental-love-pills-someethical-considerations/>

Lilley, Stephen. *Transhumanism and Society: The Social Debate Over Human Enhancement*. Springer, 2013.

Lipowicz, Marcus. Nauczmy dzieci być bogami – edukacja humanistyczna wobec wyzwania transhumanizmu. *Edukacja Humanistyczna*, 1, 34. 33–45.

Mercer, Calvin, Trother, Tracy J., red. *Religion and Transhumanism: the Unknown Future of Human Enhancement*. Praeger, 2014.

More, Max. *The Extropian Principles*, 1993. <http://www.aleph.se/Trans/Cultural/Philosophy/princip.html> .

More, Max, Vita-More, Natasha, red. *The Transhumanist Reader*. Wiley-Blackwell, 2013.

Pearce, David. *The Hedonistic Imperative*, 2004. <https://www.hedweb.com/hedab.htm> .

Pearce, David. *The Abolitionist Project*, 2007. <https://www.abolitionist.com/> .

Persson, Ingmar, Savulescu, Julian. *Unfit for the Future: The Need for Moral Enhancement*. Oxford University Press, 2012.

Pilsch, Andrew. *Transhumanism. Evolutionary Futurism and the Human Technologies of Utopia*. University of Minnesota Press, 2017.

Proactionary Principle. <http://www.extropy.org/proactionaryprinciple.htm> .

Sandberg, Anders, Savulescu, Julian, Earp, Brian D. Medicalization of Love. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*, 2015. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4712680/>

Savulescu, Julian. New Breeds of Humans: The Moral Obligation to Enhance. *Reproductive Biomedicine Online*, 10, Supplement 1, 2005.

Savulescu, Julian. Genetic Enhancement. w *A Companion to Bioethics. Blackwell Companions to Philosophy*, H. Kuhse, P. Singer, red. 2010. 216–234.

Sharon, Tamar. *Human Nature in an Age of Biotechnology: The Case for Mediated Posthumanism*. Springer Science & Business Media, 2014.

Schmeink, Lars. *Biopunk Dystopias. Genetic Engineering, Society and Science Fiction*. Liverpool University Press, 2016.

Schneider, Susan. *Świadome maszyny. Sztuczna inteligencja i projektowanie umysłów*. PWN, 2021.

Walker, Mark. Enhancing Genetic Virtue: A Project for Twenty-first Century Humanity? *Politics and the Life Sciences*, 28, 2, 2009. 27–47.

Warmbier, Adriana, red. *The Idea of Excellence and Human Enhancement: Reconsidering the Debate on Transhumanism in the Light of Moral Philosophy and Science*. Peter Lang, 2018.

Waters, Brent. *From Human to Posthuman: Christian Theology And Technology in a Postmodern World*. Ashgate Publishing, 2006.

Wiseman, Harris. *The Myth of the Moral Brain: The Limits of Moral Enhancement*. The MIT Press, 2016.